

УДК 316.42

Малюк А.М., канд. соціол. наук, Інститут соціології НАН України

ІМІТАЦІЙНО-ПЕРИФЕРІЙНА МОДЕЛЬ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Стаття присвячена проблемі впливу картини соціального світу на вибір соціальними суб'єктами траєкторії суспільно-історичного розвитку. Демонструється, що картину соціального світу тих соціальних суб'єктів, які визначають стратегію розвитку України, складають ідеї та смислові конструкти, запозичені з домінуючих напрямів суспільної думки Заходу. Відповідно розкривається імітаційно-периферійний характер моделі суспільного розвитку України. Досліджується ставлення населення України до даної моделі.

Ключові слова: картина соціального світу, транзитологія, глобалізація, імітаційно-периферійна модель суспільного розвитку.

Характер масових колективних соціальних дій, які формують та визначають напрям історичного розвитку суспільства, значною мірою залежить від того, в яких світоглядних рамках соціальні суб'єкти усвідомлюють соціальний світ. Картина соціального світу як система ідей, понять, концептів, метафор, образів є засобом, за допомогою якого соціальні актори реконструюють у своїй свідомості структуру соціально-історичного часу та простору, створюють систему історичних координат, в яких визначається історичне місцезнаходження суспільства та його подальший розвиток. Картина соціального світу цілеспрямовує соціальних акторів на досягнення певної соціальної мети, реалізації певного соціального ідеалу. Тому здатність суспільства підтримувати свою цілісність, соціальний порядок, визначити траєкторію і модель власного розвитку, здійснювати соціальний прогрес залежить від того, якою мірою картина світу, якою керуються соціально-історичні суб'єкти, як колективні, так і індивідуальні, надає можливість створювати адекватний образ соціального світу, а також від якостей запропонованого соціального ідеалу.

Виходячи з вищесказаного, **проблемою, на вирішення якої спрямована дана стаття**, є недостатність знання про те, яким є дійсний зміст картини соціального світу, домінуючої в суспільній свідомості тих соціальних суб'єктів (бюрократії, олігархії, інтелігенції), які у ролі соціальних технологів здійснюють втручання в історичний процес [3], визначаючи стратегію та модель суспільного розвитку України. **Метою статті** є здійснити характеристику вказаної картини соціального світу з точки зору змісту закладеного в ній соціального ідеалу. **Завдання статті** полягають в тому, щоб розкрити соціальну сутність згаданої картини соціального світу, з'ясувати, яким чином ця картина світу цілеспрямовує суб'єкта соціальних перетворень українського суспільства, з'ясувати, наскільки адекватним є образ українського суспільства, що створюється на її основі, а також якою є модель суспільного розвитку, створена соціальним суб'єктом, котрий керується такою картиною соціального світу.

Загалом можна сказати, що в згаданій картині соціального світу, включаючи її наукову складову, домінують ідеї та смислові конструкти, запозичені з офіційних напрямів суспільної думки Заходу. Це запозичення є органічною частиною соціального вибору суб'єктом історичних перетворень імітаційної моделі наздаганяючого розвитку як основи стратегії соціально-економічного розвитку. Історично після Другої світової війни західні інтелектуали розробили не одну модель наздаганяючого розвитку, як, наприклад, в рамках

теорій модернізації 1950–60-х рр. Але в 1990–2000-х рр. найбільш вагому роль у створенні образу соціального світу українського суспільства і його положення в світі відіграє так званий транзитологічний підхід. Останній зображує процес перетворень, що відбувається в колишніх соціалістичних країнах, як посткомуністичну трансформацію, змістом якої є формування «ринкової економіки» та ліберальної демократії, взірцем, або еталоном, яких є розвинуті капіталістичні країни Заходу. Тому для характеристики східноєвропейських та пострадянських країн застосовується термін «перехідні», або «транзитивні», країни, який є метафорою та, незважаючи на зусилля транзитологів, точніше внаслідок відсутності таких зусиль, залишається не осмисленим на теоретичному рівні. Якщо підсумувати явні та імпліцитні передумови транзитології, то узагальнений образ концепції демократичного транзиту набуває такого вигляду. Найкращою з усіх форм політичного устрою, які будь-коли існували, є західна ліберальна демократія, яка є універсальною моделлю і відповідає потребам та інтересам усього людства. У свою чергу, фундаментальною передумовою, яка уможливлює формування повноцінної ліберальної демократії, є ринкова економіка. Хоча цей термін є багатозначним і може трактуватися залежно від контексту по-різному, а в сенсі сфери товарно-грошового обігу ринок існував і в радянській економіці, в даному випадку термін «ринкова економіка» є евфемізмом капіталістичних приватновласницьких відносин. Саме їх запровадження та консолідація є головним змістом «радикальних ринкових реформ», здійснюваних на засадах неоліберальної доктрини. Оскільки ліберальна демократія західного зразка та ринкова економіка є найбільш прогресивними формами суспільного устрою, перехід до них має бути головною метою суспільних перетворень. Що стосується історичної альтернативи, соціалізму, то, з точки зору транзитології, вона є хибною утопією. Намагання втілити її в життя призвели нібито до жахливого досвіду тоталітаризму. Натомість, протягом ХХ ст. «ліберальна демократія» та «ринкова економіка» довели свою перевагу над соціалізмом, а ліберальна ідея остаточно перемогла соціалістичну. Показником цього стала так звана четверта хвиля демократизації, яка нібито охопила постсоціалістичні країни після «краху комунізму» 1989 р. Тепер завдання цих країн, як вважають транзитологи, повернутися до магістрального природнього шляху цивілізації, проторованого Заходом, від якого їх відвернув штучний соціалістичний експеримент. Зробити це вони зможуть через трансформацію власних суспільних інститутів та відносин за зразком та відповідно до стандартів «високорозвинених» країн Заходу, запозичуючи їх інститути, норми, цінності тощо. Згідно з парадигмою демократичного транзиту світ поступово наближається до кінцевої мети – перетворення всіх держав на ліберальні демократії, про що свідчать також три попередні хвилі демократизації.

Фактично, як і теорії модернізації, похідною від яких вона є, транзитологія пропонує систему соціально-історичних координат, якою мають керуватися суб'єкти соціального вибору в «транзитивних» країнах. Вона, претендуючи бути дороговказом до соціального майбутнього, яке є результатом цього соціального вибору, створює соціальний образ майбутнього. Що стосується останнього, він є ідеалізованим та міфологізованим зображенням сьогодення розвинених країн Заходу. Ідеал майбутнього «посткомуністичних» країн ототожнюється з абстрагованими від реально існуючого конкретного цілого аспектами політичної та економічної системи західних суспільств. Абстрагованими вони є, оскільки політико-економічна система західних суспільств є складним утворенням. Процедура демократія та інститут ринку є лише одними з його сторін, якими це складне ціле не вичерпується. Отже цей ідеал є одностороннім зображенням дійсного процесу функціонування західних суспільств і тому зображенням неповним і неадекватним, таким, що викривляє дійсний образ Заходу.

Як і теорії модернізації, транзитологія є «сучасною апологією ліберального суспільства і спробою продемонструвати його релевантність щодо регіонів, що розвиваються» [5, р. 4]. Як така вона виходить з припущення, що країни Заходу – це вже сталі модерні демократичні

суспільства і тому вони не потребують радикальних змін, тоді як посткомуністичні суспільства, навпаки, мають іти шляхом перетворень, наслідуючи розвинені демократії. Таким чином, як і теорії модернізації, транзитологія постулює наявність одного спільного для всіх суспільств шляху розвитку, який полягає в уніфікації світу згідно зі стандартами, нормами, цінностями, виробленими західною цивілізацією. Отже, вона спрощує складний всесвітньо-історичний процес, редукуючи його до образу, який відбиває соціальні і політичні уподобання західного істеблішменту і який надає йому змогу контролювати напрям суспільних перетворень в інших країнах через встановлення ідеологічної гегемонії. До того ж вона є консервативною щодо суспільного устрою країн Заходу, оскільки виправдовує збереження в них соціального статус-кво. Вона, таким чином, блокує будь-які суспільні альтернативи ліберально-капіталістичному варіанта розвитку, а особливо історичну альтернативу соціалізму. Важливим засобом цього є «нормалізація» антикомунізму, тобто його перетворення на норму, базовий постулат суспільної та наукової свідомості, який сприймається автоматично та не обговорюється, перетворюється на звичайну політичну позицію, що домінує в суспільній думці.

Зберігаючи західноцентризм, транзитологія розглядає невідповідність отриманого результату перетворень з проголошеною метою як патологію, викликану ухилянням від правильного курсу, нездатністю суб'єкта перетворень копіювати та укорінити у власному суспільстві запозичені інститути, норми, цінності. Сам соціальний ідеал та напрям історичного руху сумніву не підлягає. Внаслідок цього все, що може сказати транзитологія та інтелект, який запозичив її як дороговказ в майбутнє, про соціальну реальність посткомуністичних країн, це те, якою мірою вона відповідає або не відповідає еталону, наближається до ідеалу запропонованого транзитологією. Але не може сказати, чим вона є насправді, сама по собі. Саме тому транзитологія зосереджується на «процесуальній динаміці демократичного переходу» [4, с. 121] і залишає осторонь обговорення його соціальної сутності та соціального типу демократії, оскільки вони визначені задалегідь. Навіть попри те, що концепція демократичного транзиту передбачає різноманітність обставин, особливостей і кінцевих форм реального процесу демократизації, ідеалом залишається ліберальна демократія західного зразка в поєднанні з «ринковою економікою». Відповідно вона є критерієм, за яким оцінюється стан справ у «перехідних суспільствах», за допомогою якого відбувається діагностика та типологізація різноманітних конкретних ситуацій «переходу». За ступенем наближення до еталонного взірця транзитологи запропонували безліч термінів для позначення політичних режимів, таких як вибірний авторитаризм, квазідемократія, фасадна демократія, гібридні режими, делегативна демократія, неліберальна демократія, електоральна демократія, консолідована демократія тощо. Але заганняючи складний суспільно-історичний процес, що відбувається в «посткомуністичних» державах, в прокрустове ложе схеми демократичного транзиту, транзитологія та розум, який використовує її, виходять не із сутності реального процесу, а з ідеологічних упереджень та забобонів щодо нього. Таке ідеологічне позначення реальності блокує саму можливість пізнання реальних суспільно-політичних процесів, що відбуваються в цих суспільствах.

У результаті суспільна свідомість посткомуністичних країн характеризується домінуванням запозиченого та нав'язаного їй образу соціальної реальності, який неадекватно відображає стан та траєкторію розвитку суспільств та їх місце в структурі світової системи. Цей образ втілює в собі знання, яке є продуктом, виробленим з позицій цінностей та інтересів певних соціальних верств західного суспільства. Але оскільки, як підкреслюють представники школи глобальної колоніальності латиноамериканські філософи і соціологи В. Миньоло, А. Кіхано, Р. Гроссфогель та ін., в західній філософії суб'єкт продукування знання прихований, як і його геополітичне місце в структурі світової влади, і знаходяться

поза межами аналізу, вона породжує міф про універсальність власного знання. Приховуючи суб'єкт та його місцеположення в соціальному і геополітичному вимірі, західна філософія приховує локальність і партикулярність виробленого нею знання під маскою абстрактного універсалізму. Історично це дозволяло Заходу представляти його знання як таке, що досягло універсальної свідомості, та зневажати незахідну свідомість як партикулярну та часткову. Це створювало когнітивне знаряддя панування Заходу, за допомогою якого відтворювалася ієрархія справжнього та неповноцінного знання, вищих та неповноцінних народів. Історично ці останні позначалися як народи без писемності в XVI ст., народи без історії в XVII–XVIII ст., народи без розвитку у XIX–XX ст. [6]. Тепер напочатку XXI ст. маємо народи без демократії. Поділяючи народи на цивілізовані зі справжньою демократією та з несправжньою демократією, транзитологія виступає таким когнітивним засобом консолідації влади Заходу над іншим світом, а туземний розум, який діє в цих когнітивних межах, є провідником цієї влади. Відбувається процес колонізації свідомості незахідних суспільств через поширення та нав'язування способу осмислення та усвідомлення світу, що несе в собі запозичення капітал-центристської та західноцентристської картини соціального світу. Свідомість, яка керується такою картиною, є колонізованою свідомістю. Результатом соціального вибору та дій суб'єкта, якого цілеспрямовує така картина соціального світу, буде відтворення ієрархічної структури світу, включаючи сюди взаємопов'язані гео економічну (центр – периферія), геополітичну, соціально-класову, культурну та расово-етнічну ієрархії, а також відтворення підпорядкованого стану того суспільства, історичний розвиток якого визначає такий суб'єкт.

Слід відзначити, що посткомуністичі суспільства, в тому числі українське, не єдині, які зіткнулися з проблемою усвідомлення світу, свого місця в ньому та неможливістю зробити це через просте запозичення західних ідей, концепцій, теорій. Свого часу, шукаючи відповіді на питання про причини відсталості та бідності власних країн, шляхів її подолання, розмірковуючи над стратегією соціально-економічного розвитку та над тим, яким має бути її теоретичне обґрунтування, з цією проблемою зіткнулися соціологи та економісти третього світу.

Досліджуючи проблематику суспільного розвитку, вчені цих країн дійшли висновку, що магістральні офіційні течії західної суспільної науки – неокласична теорія в економіці та теорії модернізації в соціології – не відповідають реальним процесам, що відбуваються в суспільствах третього світу. Як висловився з цього приводу всесвітньо відомий аргентинський економіст Р. Пребіш: «...в теоріях, розроблених у промислово розвинутих країнах, органічно закладена нічим не виправдана претензія на універсальність. Між тим ці теорії відображають – і то не завжди адекватно – тенденції розвитку промислово розвинутих країн, але не дають відповіді на питання, що відбувається в наших країнах» [2, с. 5]. Зіставляючи характер та наслідки розвитку країн Заходу – Півночі з розвитком навздогін за рецептами, виробленими на основі запозичених схем та теорій, важко було не помітити, що вони далеко не однакові, хоч ті й ті діють в межах однієї капіталістичної економічної системи, а просування шляхом модернізації не тільки не послаблює, а навпаки поглиблює прірву між першим та третім світом. З осмисленням цієї проблемної ситуації починають народжуватися концепції і теорії світового суспільного розвитку вчених з третього світу. В них суспільна система третього світу осмислюється як капіталізм особливого периферійного типу. Цей капіталізм органічно пов'язаний з капіталізмом центрів, є його зворотною стороною. Але на теренах країн периферії він породжує бідність та слабкорозвиненість, так само як продукує розвиток у країнах центру. Й одним з факторів периферійності цього капіталізму є його імітаційність.

Так само досвід реформування економіки і суспільства впродовж двадцяти років свідчить про те, що обрана владними елітами України після розвалу СРСР модель розвит-

ку, здійснювана на засадах неолібералізму, характеризується імітаційністю, політичною та інтелектуальною несамостійністю «реформаторів», а також руйнівним та деградаційним характером самих перетворень, оскільки виходить не з реальних потреб та проблем власного суспільства, а з певних ідеологічних уявлень про них. Поклавши в основу стратегії соціально-економічного розвитку країни низку ідеологем та міфологем, вироблених економічними напрямами неоліберального гатунку та транзитологією, які запозичив імітаційний інтелект суб'єкта перетворень, владна еліта досягла катастрофічних результатів – значних втрат науково-технічного, індустриального і агропромислового потенціалу, деградації соціальної сфери суспільства, значного соціально розшарування, зuboжіння населення, запровадження експортно-сировинної моделі економічного розвитку.

Простий перелік наведених вище негативних тенденцій, які були постійним фактором розвитку України після руйнування СРСР і які поглиблюються під впливом світової фінансово-економічної кризи, свідчить про те, що Україна за часи незалежності переживає процес швидкої периферизації, тобто перетворення на периферію світової капіталістичної системи – експлуатовану центрами світового капіталізму частину світової економіки. Периферійність – це такий спосіб включення країни до світових виробничо-вартісних ланцюгів, за якого її роль у світовому поділі праці зводиться до постачання сировини, дешевої робочої сили та місця зосередження низькотехнологічних екологічно шкідливих галузей виробництва, що виробляють продукти з низькою доданою вартістю. Тому країни периферії не мають можливості акумулювати достатньо ресурсів для забезпечення потреб власного розвитку, постійно відчують нестачу капіталів і структурно залежать від світових центрів накопичення капіталу, потреби яких визначають світосистемні параметри розвитку периферійних країн.

Периферизація українського суспільства є наслідком його включення до світової капіталістичної системи. До того ж наслідок ускладнений характером цього включення – особливо агресивною, неоліберальною, формою «ринкових» перетворень на ідеологічних засадах Вашингтонського консенсусу. Останні здійснювалися у вигляді заходів «шокової терапії», нав'язуваних міжнародними фінансовими інститутами – Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком країнам Центральної та Східної Європи як єдино можливий і правильний шлях забезпечення економічного зростання. Неоліберальні реформи, які включали приватизацію, лібералізацію фінансів та торгівлі, дерегуляцію економіки, мали на меті відкрити транснаціональному капіталу нові сфери експансії та вбудувати так звані країни з перехідною економікою у світову капіталістичну систему на позиції експлуатованої периферії. Таким чином, неоліберальна стратегія соціально-економічної трансформації українського суспільства не була витвором лише владної верхівки України, це були дії за ідеологічними настановами прокапіталістичних сил, але воно погодилося на цей шлях «входження до світового співтовариства цивілізованих країн», оскільки він відкривав йому можливість надзвичайно швидкого збагачення навіть ціною добре прогнозованої та скерованої соціальної катастрофи. Проголошення безальтернативності обраного курсу доповнювалося ідеологічним маскуванням його сутності та дійсних цілей. Проголошувалася розбудова соціально орієнтованої ринкової економіки на зразок соціал-демократичної моделі соціальної держави західноєвропейських країн. Натомість реальна практика реформування базувалася на принципах монетаризму чиказької школи М. Фрідмана. Вільний ринок замість регульованого пропонувався як засіб забезпечення економічного зростання, а через нього й вирішення більшості соціальних проблем та побудови демократичного суспільства. Тобто проголошувалося досягнення такого результату, до якого процес неолібералізації принципово не міг призвести.

Оскільки запровадження імітаційної неоліберальної моделі мало наслідком не перехід до «високорозвиненої демократії», а периферизацію українського суспільства, цю модель було б точніше назвати імітаційно-периферійною моделлю. Власне вже сам імітаційний характер капіталістичного розвитку є ознакою обрання курсу на побудову капіталізму периферійного типу. За словами Р. Пребіша, «у своєму прагненні розвинути периферія має тенденцію слідувати тому, що роблять і думають у центрах. Відповідно на протизагони їх новаторському капіталізму периферійний за своєю суттю є імітаційним» [1, с. 23].

З характеру здійснених суспільних перетворень впливає ставлення більшості українського суспільства до обраної імітаційно-периферійної моделі суспільного розвитку. Факти, виявлені моніторинговим дослідженням Інституту соціології НАНУ в 1992–2012 рр., свідчать про здебільше негативне ставлення до неї населення України. Так, протягом 2002–2012 рр. залишається в меншості кількість прихильників неоліберального ринкового фундаменталізму, натомість зростає кількість прихильників соціалістичної планової економіки (табл. 1), також має тенденцію до зменшення частка прихильників капіталізму (табл. 2). Також зростає частка громадян, які негативно ставляться до співробітництва з МВФ, який є чи не головною міжнародною інституцією, що нав'язує Україні неоліберальну імітаційну модель розвитку. Натомість зменшується кількість людей, які таку співпрацю оцінюють позитивно (табл. 3) Вочевидь, люди на власному життєвому досвіді зробили висновки про руйнівні наслідки запровадження імітаційної моделі периферійного капіталізму для соціального розвитку суспільства. Про ці наслідки яскраво свідчить той факт, що майже 50% респондентів належать до домогосподарств із середньодушовими доходами нижче офіційно встановленого прожиткового мінімуму (на момент проведення дослідження), а ще 17,9% до домогосподарств із середньодушовими доходами, які ледве його перевищують. Це є свідченням того, що Україна стає країною хронічної масової бідності, характерної для найменш розвинених країн світу. Якщо подивитися, які саме загрози найбільше лякають українське суспільство, то це не втрата Україною незалежності або повернення до «часів застою», а саме економічні загрози вітальному існуванню людей – безробіття, зупинка підприємств, голод, невіплата зарплат, зростання цін (табл. 4). Тобто люди живуть в умовах постійних економічних загроз, які стали характерними рисами сучасного українського суспільства. Це свідчить про втрату державою контролю над соціальною і економічною ситуацією. На тлі цих фактів виглядають досить дивними оптимістичні звіти державного керівництва про соціальні і економічні успіхи влади.

Таблиця 1

**Ставлення населення України до характеру управління державою
економічним розвитком (%)**

	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2012
1. Треба мінімізувати участь держави – все регулює ринок	6,5	6,1	5,7	4,7	6,6	5,3	6,1
2. Треба поєднати державне управління і ринкові методи	46,1	45,5	46,2	49,5	49,9	48,4	42,4
3. Треба повернутися до планової економіки на основі повного державного обліку і контролю	29,3	31,6	29,3	29,6	28,8	31,6	33,4
4. Важко сказати	17,8	16,5	17,1	14,6	13,7	13,8	16,6
Не відповіли	0,3	0,3	1,8	1,6	1,0	0,8	1,8

Таблиця 2

Ставлення населення України до різних політичних сил (%)

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2011	2012
1. Підтримую прихильників соціалізму	22,1	20,1	23,6	22,5	27,5	25,2	23,7	26,7	22,5	20,3	21,8	22,9
2. Підтримую прихильників капіталізму	12,7	13,3	11,1	17,1	12,1	11,7	11,1	12,0	11,6	11,4	8,7	8,9
3. Підтримую і тих і тих, аби не конфліктували	23,7	17,8	19,6	18,0	16,3	19,9	26,0	21,7	22,3	24,5	22,7	19,9
4. Не підтримую нікого з них	20,0	25,3	23,5	20,4	22,4	22,6	18,6	21,3	26,4	24,4	31,0	26,9
5. Інше	1,8	2,0	2,9	3,5	3,2	2,3	2,4	2,4	1,6	1,1	0,5	1,3
6. Важко сказати	19,3	21,6	19,4	18,5	18,3	18,1	18,2	15,6	15,5	18,2	15,4	20,0
Не відповіли	0,4	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1

Таблиця 3

Ставлення населення України до співпраці з Міжнародним валютним фондом (%)

	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2011	2012
1. Скоріше, негативно	23,0	29,1	17,9	19,5	19,6	18,2	18,4	31,2	32,4
2. Важко сказати	40,9	41,8	46,6	45,4	48,6	49,3	44,7	47,6	43,6
3. Скоріше, позитивно	36,0	28,6	34,9	35,0	31,8	32,2	36,7	21,2	23,6
Не відповіли	0,1	0,5	0,6	0,1	0,0	0,3	0,2	0,0	0,4

Таблиця 4

Оцінка населенням України характеру найбільших суспільних загроз (%)

1. Зростання злочинності	45,5
2. Безробіття	79,4
3. Нападу зовнішнього ворога на Україну	6,8
4. Міжнаціональних конфліктів	10,7
5. Міжрелігійних конфліктів	5,6
6. Напливу біженців, переселенців і приїжджих	9,8
7. Зупинки підприємств	35,7
8. Повернення до старих порядків часів застою	7,7
9. Голоду	37,3
10. Масових вуличних безпорядків	16,6
11. Невиплати зарплат, пенсій тощо	65,8
12. Зростання цін	80,6
13. Встановлення диктатури в країні	14,3
14. Розпаду України як держави	11,8
15. Наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС	16,7
16. Зараження загрозливими для життя інфекціями (туберкульоз, СНІД тощо)	34,5
17. Холоду в квартирі	23,7
18. Чого ще?	1,6
19. По-справжньому нічого не бояться	2,7
Не відповіли	0,1

Отже, периферійне суспільство, що намагається розвиватися за зразками іншого суспільства, розглядаючи себе крізь призму запозичених та нав'язаних ідеологічних схем насправді адекватно себе не усвідомлює, не має точних координат соціального самовизначення і підпорядковує свій розвиток потребам центрів капіталістичної системи, яких воно намагається наслідувати. Владна верхівка не може змінити траєкторію історичного руху, оскільки інтелект її імітаційний, несамостійний, свідомість колонізована і нездатна до творчого пошуку історичних альтернатив периферійності. До того ж умовою її збагачення є саме периферійний тип капіталізму. Проблемою периферійних країн взагалі є те, що їх владна еліта, яка майже повністю складається з олігархічно-бюрократичних груп, не може бути «національною» елітою. Її інтереси, зв'язки та структурне становище зумовлені включенням до транснаціональних економічних мереж, в яких головним джерелом збагачення є відкриття суспільного багатства для гри економіки глобального казино. Перетворюючись на периферійну та залежну частину транснаціональної фінансової олігархії (люмпен-буржуазію, за висловом А.Г. Франка), олігархічно-бюрократичні групи, що контролюють фінансовий та сировинний сектор економіки, займають в її структурі підпорядковане становище. Вони перетворюються на провідника інтересів центрів накопичення капіталу, на прихильників глобально-імперського проекту США як головного гаранта всієї системи в цілому. За таких обставин розвиток України має всі підстави стати, за висловом американського соціолога А.Г. Франка, «розвитком слаборозвиненості», остаточно втратить автономність та буде цілком підпорядкований інтересам панівних сил капіталістичної системи. Першою умовою подолання периферизації та забезпечення інноваційного розвитку є деколонізація суспільної свідомості, що передбачає звільнення від західноцентристського погляду на світ та намагання розглядати українську соціальну реальність за її власною сутністю.

Список використаних джерел

1. *Давыдов В.М.* Латиноамериканская периферия мирового капитализма : очерки социально-экономического развития / В.М. Давыдов – М. : Наука, 1991. – 240 с.
2. *Пребиш Р.* Периферийный капитализм: есть ли ему альтернатива? / Р. Пребиш ; [Сокр. пер. с исп. под ред. и с предисл. В.В. Вольского, И.К. Шереметьева] – М. : ИЛА РАН, 1992 – 337 с.
3. *Тарасенко В.І.* Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма) / В.І. Тарасенко, О.О. Іваненко. – К. : ІС НАНУ, 2004. – 576 с.
4. *Фисун А.А.* Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации / А. А. Фисун – Х. : Константа, 2006. – 351 с.
5. *Gilman N.* Mandarins of the Future: Modernization Theory in Cold War America / N.Gilman. – Baltimore and London : Johns Hopkins University Press, 2003. – 344 p.
6. *Grosfoguel R.* World-Systems Analysis in the Context of Transmodernity, Border Thinking, and Global Coloniality / R.Grosfoguel // Review (Fernand Braudel Center). – 2006. – Vol. 29, No. 2. – P. 167–188.

References

1. *Davydov V.M.* Latinoamerikanskaya periferiya mirovogo kapitalizma. (Oчерki sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya) [Latin American periphery of the world capitalism. (Essays on the socio-economic development)]. Moscow, Nauka, 1991, 240 p. [in Russian]
2. *Prebish R.* Periferiinyi kapitalizm: est' li emu alternativa? [Peripheral Capitalism: is there an alternative to it?]. Abbr. translation from Spanish. Ed. and a foreword. V.V. Volsky, I.K. Sheremetyev. Moscow, ILA RAS, 1992, 337 p. [in Russian]

3. Tarasenko V.I., Ivanenko O.O. Problema sotsialnoi identyfikatsii ukraïnskogo suspil'stva (sotsiotehnologichna paradygma) [The problem of the social identification of Ukrainian society (sociotechnological paradigm)]. Kyiv, Institute of Sociology NAS of Ukraine, 2004, 576 p. [in Ukrainian]
4. Fisun A.A. Demokratiya, neopatrimonializm i globalnye transformatsii [Democracy, neopatrimonialism and global transformations]. Kharkov, Constanta, 2006, 351 p. [in Russian]
5. Gilman N. Mandarins of the Future: Modernization Theory in Cold War America. Baltimore and London, Johns Hopkins University Press, 2003, 344 p.
6. Grosfoguel R. World-Systems Analysis in the Context of Transmodernity, Border Thinking, and Global Coloniality. Review (Fernand Braudel Center), 2006, Vol. 29, No. 2, p. 167–188.

Отримано 11.11.13

Малюк А.Н., канд. социол. наук, Институт социологии НАН Украины

ИМИТАЦИОННО-ПЕРИФЕРИЙНАЯ МОДЕЛЬ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ГЛОБАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Статья посвящена проблеме воздействия картины социального мира на выбор социальными субъектами траектории общественно-исторического развития. Демонстрируется, что картину социального мира социальных субъектов, определяющих стратегию развития Украины, составляют идеи и смысловые конструкты, заимствованные из доминирующих направлений общественной мысли Запада. Соответственно модель общественного развития Украины характеризуется как имитационно-периферийная. Раскрывается отношение населения Украины к данной модели.

Ключевые слова: картина социального мира, транзитология, глобализация, имитационно-периферийная модель общественного развития.

Malyuk A.M., PhD (Sociology), Institute of Sociology NAS of Ukraine

SIMULATION-PERIPHERY MODEL OF UKRAINIAN SOCIAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF MODERN GLOBAL TRANSFORMATIONS

The article dwells upon the analysis of the social world picture's influence on social subjects' choice of the trajectory of the socio-historical development. The main argument presented by the author is that the actors' social world picture that determines the strategy of the Ukrainian development is formed with the ideas and conceptual constructs that are drawn heavily from mainstream of the Western social sciences. The simulation and peripheral nature of the Ukrainian development model is demonstrated. The attitudes of the Ukrainian population to this model are explored.

Keywords: social world picture, transitology, globalization, simulation periphery development model.